

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ

ФАКУЛТЕТ БЕЗБЕДНОСТИ

**Кривична дела организованог криминала у законодавству
Републике Србије
ДИПЛОМСКИ РАД**

Ментор:

Др Младен Милошевић
доцент

Студент:

Катарина Рајковић

Београд, 2017. године

Садржај:

1. Увод.....	2
2. Појмовно одређење организованог криминала.....	3
3. Кривична дела организованог криминала у законодавству РС.....	7
4. Кривична дела против привреде.....	8
4.1 Прање новца.....	8
5. Кривична дела против имовине.....	10
5.1. Тешка крађа.....	10
5.2 Разбојничка крађа.....	12
5.3. Разбојништво.....	13
5.4. Изнуда.....	15
5.5. Уцена.....	17
6. Кривична дела против здравља људи.....	18
6.1 Неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога.....	19
7. Кривична дела против слободе и права човека и грађанина.....	22
7.1. Отмица.....	22
7.2. Принуда.....	24
8. Кривична дела против јавног реда и мира.....	26
8.1. Удруживање ради вршења кривичних дела.....	26
8.2. Недозвољен прелаз државне границе и кријумчарење људи.....	28
9. Кривична дела против човечности и других добара заштићених међународним правом.....	30
9.1. Трговина људима.....	31
10. Регулисање организованог криминала у земљама региона.....	33
11. Закључак	38
Литература.....	40

1. Увод

Савремено доба карактерише висок степен динамичности и брзине развоја науке и технологије и њиховог повратног дејства на друштво. То нужно доводи до наглих промена квалитета и квантитета друштвених појава и односа. Поменуто се изражава кроз експанзију и усложњавање негативних друштвених појава и њихових последица по безбедност, као и њихово подизање на међународни ниво, чиме се угрожавају прокламоване вредности међународне заједнице.¹

Организовани криминал је најозбиљнија невојна претња човечанству. Готово ниједна држава није “имуна на ову пошаст”. Нарочито му погодује “клима сиромашних земаља”и друштвено- економска транзиција: осиромашење држава и слабљење социјалних програма довеле су до криминализације друштва у земљама транзиције, и то не само ширих друштвених слојева, већ и партијских и политичких структура, правосудних органа и органа државне управе.²

За разлику од некадашњег организованог криминала чији је примарни мотив био стицање профита, данашњи криминалци имају и друге аспирације. Финансијска моћ и позиција у политичком, привредном и локалном сектору користе се за ванинституционалне, ванправне, неетичке и друге утицаје на државу, односно за заузимање положаја у друштву који се не могу стећи учествовањем у регуларним демократским процесима. Приметна је веза организованог криминала са политичком и економском елитом и многим друштвима, али и са новим центрима финансијске моћи (тзв. тајкунима), односно са извесним облицима политичког, економског и еколошког криминала. Организовани криминал је посебно деструктиван по економско-финансијску безбедност државе и друштва. Привредни и буџетски системи трпе огромну штету због сиве економије, прање новца и утаје

¹ Љубомир Стајић, *Основи система безбедности*, Правни факултет у Новом Саду, Нови Сад, 2011, стр. 188,189.

² Саша В. Мијалковски, *Национална безбедност*, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2011, стр.200.

пореза, што ствара социјалну напетост, незадовољство, политичку нестабилност, буџетски дефицит. Привилеговањем положаја криминалних група у приватизацији привредних субјеката угрожава се и економска и социјална безбедност запослених и њихових породица.³

2. Појмовно одређење организованог криминала

Криминал као специфична, негативна друштвена појава представља унутрашњи неоружани облик угрожавања безбедности. Један од његових најопаснијих видова јесте организовани криминал. Плуралитет дефиниција организованог криминала у литератури указује на значај и мноштво његових појавних облика и потребу научног разумевања и истраживања тог феномена с циљем што ефикаснијег супротстављања том “злу” савременог доба. Значај научног одређења организованог криминала огледа се у потреби да се направи дистинкција између организованог криминала и других сличних феномена .

Да би се у потпуности схватили суштина и својства организованог криминала, неопходно је навести неке од његових основних карактеристика:

1. *Постојање криминалне организације;*
2. *Имовинска мотивација;*
3. *Специфичност структуре;*
4. *Ексклузивност чланства;*
5. *Континуитет у деловању;*
6. *Специфичност метода деловања;*
7. *Монопол;*
8. *Специјализација;*
9. *Инфилтрација у легалне економске токове;*
10. *Разноликост појавних облика;*
11. *Тржишна орјентација и др.*

³ http://www.odbrana.mod.gov.rs/odbrana-stari/vojni_casopisi/arhiva/VD_2016-7/68-2016-7-08-Djukic.pdf.

Постојање криминалне организације рефлектује се кроз постојање кохезивних елемената интеракције између појединаца у остваривању криминалних циљева заснованих на етичком, националном, географском пореклу, природи криминалне активности и друго.

Имовинска мотивација испољава се кроз профитну орјентацију у деловању криминалних организација. Деловање криминалних организација није мотивисано политичким, националистичким, идеолошким и другим стремљењима, већ је искључиво усмерено ка остваривању имовинске користи и моћи.

Специфичност структуре криминалних организација огледа се у организационим моделима који омогућавају све већу профитабилност и ефикасност. Ти организациони модели се заснивају на функционалном и тржишном принципу, градећи криминалне мреже које су прилагођене потребама деловања на криминалном тржишту и у легалним економским токовима. Организациони модели подразумевају неколико нивоа у организационој структури, кроз које доминира ауторитет чланова вишег ранга у односу на друге чланове организације.

Ексклузивност чланства у организованим криминалним групама односи се на селекцију чланова у односу на успостављене критеријуме који се могу односити на етничко порекло, припадност одређеној групи, конкуренције за обављање криминалних активности и сл.

Континуитет у деловању криминалне организације рефлектује се кроз њену способност да опстане у окружењу и привуче нове чланове који ће криминалној организацији обезбедити егзистенцију у будућности. Сам континуитет криминалних активности огледа се у вршењу кривичних дела дуже или неограничено време.

Специфичност метода деловања огледа се у коришћењу корупције, насиља, застрашивања и других метода ради остварења хегемоније у обављању криминалних послова, елиминација претњи из окружења, развој криминалних активности и заштите интереса у остваривању циљева криминалне организације.

Монопол је циљ сваке криминалне организације који се огледа у остваривању интереса на одређеном географском подручју или доминације у одређеној врсти криминалних активности.

Специјализација у вршењу криминалних активности односи се на коришћење конкуренције појединаца у остваривању циљева криминалне организације и деловање по територијалним и функционалним принципима. Специјализација подразумева поделу рада и вршење кривичних дела плански, професионално и темељно.

Инфилтрација у легалне економске токове кроз коришћење легалних пословних структура за скривање криминалног профита или у функцији директног извора криминалног профита. Криминални профит се интегрише у легалне економске токове с циљем повећања утицаја и моћи, као и минимизације ризика откривања.

Разноликост појавних облика условљена је специфичним условима окружења, глобалним карактером деловања, прилагодљивошћу потребама тржишта (нелегалних и легалних), тенденцијама у законодавству и моделима деловања надлежних државних органа у сузбијању организованог криминала, а резултира сталним трагањем за новим профитабилним областима погодним за “криминалну експлоатацију”.

Тржишна оријентација огледа се у остваривању криминалног прифита пружањем нелегалних услуга и снабдевању нелегалном робом за којом постоји тежња на криминалном тржишту. Капацитети криминалне организације су усмерени ка задовољењу тражње на криминалном тржишту.

На основу наведених карактеристика **организовани криминал** можемо дефинисати као имовински (профитно) оријентисану континуирану криминалну делатност, коју врше криминалне организације у различитим областима погодним за “криминалну експлоатацију”, а одликује га висок степен интеракције између чланова организације, диференцијација задатака и организациони модели који се прилагођавају потребама деловања на криминалном тржишту и коришћење криминалних метода , којима се успостављају везе, врши утицај на носиоце власти и остварују криминални циљеви.

Нормативна одређења појма организованог криминала садржана су у законским и међународним правним нормама и односе се на формалне услове који се морају испунити да би се одређена криминална активност сврстала у

организовани криминал.⁴ Законска регулатива у области организованог криминала различитих земаља генерално обухвата две оријентације. Првој припадају законодавства у којима постоји нормативна дефиниција организованог криминала у којој се наводе услови који треба да буду испуњени да би постојало дело организованог криминала. Друго се односи на земље које немају нормативну дефиницију организованог криминала, али се он подводи под кривична дела злочиначког удруживања, или се сматра да се организовани криминал може састојати у вршењу кривичних дела иза којих стоје криминалне организације.

Одређење појма организованог криминала у нашем законодавству прошло је еволутивни пут у коме је законодавац мењао норме које регулишу ту област. У мају 2006. године донет је Законик о кривичном поступку. У члану 21. тог законика прописано је да се израз “организовани криминал” односи на случајеве постојања основане сумње да је кривично дело за које је прописана казна од четири године или тежа казна, резултат деловања три или више лица удружених у криминалну организацију, односно криминалну групу, чији је циљ вршење кривичних дела ради стицања добити и моћи, када је, осим тога, испуњено још најмање три од следећих услова: да је сваки члан криминалне организације, односно криминалне групе, имао унапред одређени, односно очигледно одредив задатак или улогу; да је делатност криминалне организације планирана на дуже време или за неограничено време; да се делатност организације заснива на примени одређених правила унутрашње контроле и дисциплине чланова; да се делатност организације планира и врши у међународним размерама; да се у вршењу делатности примењује насиље или застрашивање или да постоји спремност на њихову примену; да у вршењу делатности користе привредне или пословне структуре; да се користи праће новца или незаонито стечене добити и да постоји утицај организације или њеног дела на политичку власт, средства јавног информисања, законодавну, извршну или судску власт или на друге важне друштвене и економске чиниоце.

Према наведеним одредбама, организовани криминал представља кривична дела која врше организоване криминалне групе или њени припадници. Под

⁴ Горан Бошковић, *Организовани криминал*, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2014, стр. 3-9.

организованом криминалном групом подразумева се група од три или више лица, која постоји одређено време и делује споразумно с циљем вршења једног или више кривичних дела за која је прописана казна затвора од четири године или тежа казна, ради стицања, посредно или непосредно, финансијке или друге користи.⁵

3. Кривична дела организованог криминала у законодавству РС

Сви појавни облици организованог криминала могу се сврстати у две групе:

1. Кривично дело организовања криминалне групе, односно удружења.
2. Скуп кривичних дела која чине припадници криминалног удружења, због којих је удружење и основано.

Злочини из друге групе организованог криминала могу да се поделе у следеће групе:

1. Криминал тзв. *Првог прстена*, који је усмерен ка стицању профита. У ту групу кривичних дела спадају: кријумчарење оружја, дроге, аутомобила и илегалних миграната, трговина људима, проституција, изнуде, рекет и др.

2. Криминал тзв. *Другог степена*, који је усмерен ка застрашивању, успостављању монополског положаја на одређеној територији и елиминацији свих опасности по криминално удружење. У ту групу кривичних дела спадају: претње, уцене, убиства, корупција, фалсификовање исправа и сл.

3. Криминал тзв. *Трећег прстена*, јавља се као последица претходних криминалних активности, из тежње за уклањањем последица криминалних радњи. У ту групу кривичних дела спадају: прање новца, утаја пореза, фалсификовање исправа, корупција и сл.

4. Такозвани *коллатерални деликти* које чине чланови организоване криминалне групе независно од циља постојања и деловања криминалне групе. У ту групу кривичних дела спадају: незаконито набављање, ношење и држање ватреног оружја, силовање, насилничко понашање и слично.⁶

⁵ Горан Бошковић, *Организовани криминал*, Криминалистичко- полицијска академија, Београд, 2014, стр. 12,13.

⁶ Горан Бошковић, *Организовани криминал*, Криминалистичко- полицијска академија, Београд, 2014, стр. 67.

4. Кривична дела против привреде

Кривична дела против привреде представљају једну већу групу инкриминација које се односе на различите поступке кршења правила и прописа о привредном и финансијском пословању којима се наноси штета привреди земље и појединим другим субјектима привредног пословања или којима се угрожавају привредни систем земље и у оквиру њега успостављени правно регулисани односи. Сва кривична дела из ове групе врше се искључиво са умишљајем. Кривична дела из ове групе могу се поделити на општа привредна кривична дела, кривична дела против финансија и платног промета и кривична дела против производње и трговине.⁷

4.1 Прање новца

Сваки организовани криминални колектив остварује основну противзакониту делатност с циљем да прибави противправну економску корист и/или моћ. У највећем броју случајева дотична имовинска корист представља новац стечен криминалним делатностима, који се термилошки назива “прљави новац”. Зато су организовани криминалци константно заокупљени проблемом како да “оперу прљави новац”- пусте га у легалан промет. У том смислу предузимају комплексне и разноврсне операције, термилошки познате као “прање новца”.

Најпопуларнија дефиниција појма “прање новца” дала је Међународна федерација рачуновођа, која под овим појмом подразумева “*повлачење готовине и других новчаних средстава насталих илегалним активностима кроз легитимне финансијске институције и токове, употребом најразличитијих и најразноврснијих финансијских инструмената и других достигнућа, како би се прикрио извор тих средстава*”.⁸ Суштину процеса “прања новца” чини укључивање нелегалног новца

⁷ Ђорђе Ђорђевић, *Кривично право- посебни део*, Криминалистичко- полицијска академија, Београд, 2011, стр. 117,118.

⁸ Милан Мијалковски, *Тероризам и организовани криминал*, Факултет безбедности, Београд, 2010, стр. 155,156.

у легалне финансијске токове. Тај процес се састоји из три основне фазе, а то су:

1. *Фаза улагања;*
2. *Фаза раслојавања и прикривања;*
3. *Фаза интеграције.*

Фаза улагања и пласмана састоји се у прекидању директне везе између новца и незаконите делатности којом је новац стечен. Реч је о увођењу незаконито стеченог новца у финансијски систем одређене државе.

Раслојавање се постиже пребацивањем новца са рачуна на који је положен на друге рачуне широм света.

Фазу интеграције карактерише то што се тај прљав новац јавља као новац који потиче од леганих (законских) делатности.⁹

У нашем Кривичном законнику наводи се да се основни облик овог кривичног дела врши различитим радњама које се предузимају према имовини за коју се зна да потиче од извршења кривичног дела. Те радње могу бити: 1. Извршење конверзије или преноса имовине у намери да се прикрије или лажно прикаже незаконито порекло имовине; 2. Прикривање или лажно приказивање чињеница о имовини; 3. Стицање, држање или коришћење такве имовине.

Тежи облик дела постоји ако износ новца или имовине о којима је реч код основног облика дела прелази милион и пет стотина хиљада динара.

Лакши облик овог кривичног дела постоји ако учинилац основног или тежег облика дела није знао, али је могао и био дужан да зна да новац или имовина који су предмет овог кривичног дела представљају приход који је остварен извршењем кривичног дела.

Основни и тежи облик овог кривичног дела врши се са умишљајем који мора да обухвата и знање извршиоца о пореклу новца, а лакши из нехата у односу на порекло новца и имовине за који је потребно да је “могао и био дужан да зна да су прибављени кривичним делом”¹⁰

⁹ Милан Мијалковски, *Тероризам и организовани криминал*, Факултет безбедности, Београд, 2010, стр. 157.

¹⁰ Ђорђе Ђорђевић, *Кривично право- посебни део*, Криминалистичко- полијска академија, Београд, 2011, стр. 125.

5. Кривична дела против имовине

Кривична дела против имовине представљају дела против права на имовину као једног од основних људских права које је прокламовано и заштићено Уставом (члан 58) као и другим законима и прописима који се односе на ову материју.

Појам имовине у односу на ова кривична дела узима се у најширем смислу тако да њу чине покретне и непокретне ствари на којима неко има право својине, а исто тако имовину сачињавају и имовинска права и интереси. Кривични законик под појмом имовине сматра “добро сваке врсте, материјално или нематеријално, покретно или непокретно, процењиво или непроцењиво и исправа у било ком облику којом се доказује право или интерес у односу на такво добро. Имовином се сматра и приход или друга корист остварена, посредно или непосредно, из кривичног дела, као и добро у које је она претворена или са којом је она помешана”.¹¹

Карактеристика већине кривичних дела против имовине јесте да се она врше у намери прибављања противправне имовинске користи.

У кривична дела против имовине која врше организовне криминалне групе спадају:

- 1.Тешка карађа
- 2.Разбојничка крађа
- 3.Разбојништво
- 4.Изнуда
- 5.Уцена

5.1. Тешка крађа

Кривично дело крађе прераста у тешку крађу уколико је крађа извршена под неком од квалификаторних околности предвиђених и члану 204 КЗ.

¹¹ Ђорђе Ђорђевић, *Кривично право- посебни део*, Кримналистичко- полицијска академија, Београд, 2011, стр. 93.

Квалификаторне околности се односе на начин извршења крађе, време, врсту и вредност украдених ствари.¹²

Тешка крађа има више облика. У њих спадају:

1. Крађа извршена обијањем, проваљивањем или савладавањем већих препрека.

2. Крађа извршена од стране групе. Овај облик тешке крађе постоји ако је крађа учињена од стране више лица која су заједнички извршила кривично дело. С обзиром на то, у овом случају постоји нужно саизвршилаштво.

3. Крађа извршена на нарочито опасан и нарочито дрзак начин. Крађа извршена на нарочито опасан начин је она која је извршена нарочито опасним радњама или коришћењем нарочито опасних средстава, којима се проузрукује опасност по живот, здравље и телесни интегритет људи или за имовину. Крађа извршена на нарочито дрзак начин одликује се и посебном одлучношћу, упорношћу и безобзирношћу учиниоца, посебно неочекиваним начином извођења који указује на велику дрскост учиниоца, или посебном злочиначком смишљеношћу.

4. Крађа извршена од стране лица које је при себи имало оружје или опасно оруђе ради напада или одбране.

5. Крађа извршена за време пожара, поплаве, земљотреса или другог удеса одликује се приликама у којима је дело извршено. Ради се о стањима и догађајима којима се угрожава живот, телесни интегритет или имовина људи, што указује на посебну безобзирност и грамзивост учиниоца.

6. Крађа извршена искоришћавањем беспомоћности или другог тешког стања лица постоји када је учинилац извршио крађу искористивши наведене тешке ситуације које постоје код другог.

7. Крађа ствари чија вредност прелази четири стотине педесет хиљада динара или културног добра, односно добра које ужива претходну заштиту.

Тежи облик кривичног дела тешке крађе постоји ако је дело извршено од стране организоване криминалне групе или ако вредност украдених ствари прелази износ од милион и пет стотина хиљада динара. Под организованом криминалном

¹² Зоран Стојановић, Наташа Делић, *Кривично право- посебни део*, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2014, стр. 145.

групом се подразумева група од три или више лица, која постоји одређено време и делује споразумно у циљу вршења једног или више кривичних дела за која је прописана казна затвора од четири године или тежа казна, ради непосредног или посредног стицања финансијске или друге користи.

Сви ови облици крађе могу се извршити само са умишљајем, а поред тога, код извршиоца треба да постоји и намера да се присвајањем украдене ствари прибави себи или другоме противправна имовинска корист.

Казна прописана за све облике тешке крађе је затвор од једне до осам година, а за теже облике тешке крађе казна је затвор од две до десет година.¹³

5.2. Разбојничка крађа

Кривично дело разбојничке крађе предвиђено је у члану 205 КЗ и представља сложено кривично дело састављено из крађе и принуде и стога садржи елементе та два кривична дела.

Разбојничка крађа се састоји у употреби силе или претње да ће се непосредно напасти на живот и тело у намери да се украдена ствар задржи. То значи да је потребно да је крађа већ извршена, тј. да је туђа покретна ствар одузета у намери да се њеним присвајањем себи или другоме прибави противправна имовинска корист, па је извршилац затечен на делу крађе.

Извршилац може бити само оно лице које је претходно извршило крађу. Дело се може извршити само са умишљајем, а осим тога мора постојати и намера да се украдена ствар задржи.

Прописана казна затвора за ово дело је од једне до десет година.

У ставу 2 предвиђен је квалификаторни облик овог кривичног дела који постоји онада када вредност украдених ствари прелази износ од милион и пет стотина хиљада динара. Казна затвора је од две до дванаест година.

Други тежи облик разбојничке крађе подразумева две квалификаторне

¹³ Ђорђе Ђорђевић, *Кривично право- посебни део*, Криминалистичко- полицијска академија, Београд, 2011, стр. 95-98.

околности:

1. Када је разбојничка крађа (ст. 1 и 2) учињена од стране групе. Ова квалификаторна околност обухвата ужу криминалну зону, где се захтева да је дело учињено од стране више лица.

2. У другом случају потребно је да буду остварена два услова: да је тешка телесна повреда нанета при извршењу разбојничке крађе (ст. 1. и 2), као и да у односу на њу постоји умишљај учиниоца.

Најтежи облик разбојничке крађе уведен је Законом о изменама и допунама КЗ. Он постоји у случају да је дело из ст. 1. до 3. учињено од стране организоване криминалне групе. Прописана казна јесте затвор у трајању од најмање пет година.¹⁴

5.3. Разбојништво

Кривично дело разбојништва је сложено кривично дело, садржано у члану 205 КЗ, састављено је из кривичног дела принуде и кривичног дела крађе тј. то је крађа која се врши употребом принуде.

Радња извршења кривичног дела састоји се у одузимању туђе покретне ствари употребом силе или претње. Сила мора бити управљена против неког лица (пре свега притежаоца ствари, али може и према другом лицу), а претња је квалификована, тј. прети се непосредним нападом на живот и тело. За постојањен овог кривичног дела захтева се да су кумулативно предузете обе радње: и употреба силе или претње и одузимање туђе покретне ствари.

За постојање овог кривичног дела наопходан је умишљај који обухвата свест да се употребом принуде одузима туђа покретна ствар. Као и код крађе, мора бити остварена као субјективно обележје и намера да се присвајањем покретне ствари себи или другоме прибави противправна имовинска корист.

Предвиђена казна затвора је од две до десет година.

У ставу 2. предвиђен је квалификовани облик који постоји у случају када

¹⁴ Зоран Стојановић, Наташа Делић, *Кривично право- посебни део*, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2014, стр. 150,151.

вредности одузетих ствари прелази износ од милион и пет стотина хиљада динара. Осим тог случаја, предвиђене су још две квалификаторне околности: када је дело учињено од стране групе или да је неком лицу са умишљајем нанета тешка телесна повреда.

Казна затвора је од три до петнаест година.

Најтежи облик разбојништва подразумева да је дело учињено од стране организоване криминалне групе (став 3). Прописана казна затвора јесте затвор у трајању од најмање пет година.¹⁵

Разбојничке групе прибегавају употреби силе према лицима од којих одузимају новац или какве друге вредности. У домаћој криминалистичкој пракси присутни су разни видови организованих разбојништава, попут напада на бензинске станице, продавнице, мењачнице, банке, возила за транспортовање новца, благајнике, упада у породичне куће и станове и слично.

Разбојничке групе организују се тако да у свом саставу обавезно имају доброг возача, стражара, доброг стрелца и “разбијача” (лице које је довољно снажно и склоно примени силе). Неретко ангажују и “обијача”, који је стручан за насилно отварање сефова или других видова механичке заштите новца и вредности. Опремљени су и добрим аутомобилима који су најчешће украдени.

Озбиљније криминалне групе имајуи своје спољне сараднике, тзв. типере. То су појединци који уочавају материјално ситуиране жртве или имају информације о концентрацији веће количине новца или других вредности на једном месту. Неретко се у улогама типера налазе тзв. инсајдери, лица која раде у објектима који се разбојнички нападају.

Када је у питању сам начин реализације кривичног дела, у зависности од објекта напада, могуће су разне ситуације, али је чињеница да се све састоје од изненадног уласка у објектат напада или препада жртве, фактора изненађења, онеспособљавање физичке заштите и предупредјење потенцијалног отпора, узимање новца или друге користи и брзог бекства са лица места.

Карактер организованости даје им, пре свега, бројност

¹⁵ Зоран Стојановић, Наташа Делић, *Кривично право- посебни део*, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2014, стр. 151,152,154,155.

чланова-професионалаца и подела (специјализација) послова између њих приликом реализације криминалне активности, затим опремљеност и обученост, свирепост и бруталност, објекти напада, начин реализације, висина прибављене противправне имовинске користи.

Бројност групе која врши разбојништва и њихова професионалност неки су од главних параметара за процену да ли се ради о организованим разбојништвима. Битно је напоменути да поред стандардних чланова организоване криминале групе постоје још најмање три категорије лица која не учествују непосредно у извршењу разбојништва, али чине део оваквог вида криминалне организације. То су лица која уништавају и/или прикривају трагове, предмете и средства након извршења деликта, а често и као *поуздани* сведоци пружају непосредним извршиоцима чврст алиби. Затим, адвокати који се користе за правну одбрану чланова организације- махом искусни адвокати са дугогодишњом праксом у државним службама (бивше судије, тужиоци и криминалистички инспектори). Најопаснију категорију чланова криминалне организације чине активни припадници полиције- полицијски службеници свих нивоа и надлежности.¹⁶

5.4. Изнуда

Изнуда је кривично дело предвиђено у члану 214. КЗ. Оно се састоји у принуђивању другог силом или претњом да нешто учини или не учини на штету своје или туђе имовине, а све то у намери да извршилац кривичног дела тиме прибави имовинску корист за себе или другог.

Радња кривичног дела се састоји у принуђивању које се врши применом силе или претње. Силом се сматра примена физичке силе, хипнозе или омамљујућег средства, а претњом стављање у изглед неког зла које ће наступити за лице коме се прети ако не учини оно што се од њега захтева, а чије наступање зависи од воље онога који прети. Претња треба да је остварљива или да тако изгледа. Последица

¹⁶ Горан Бошковић, *Организовани криминал*, Криминалистичко- полицијска академија, Београд, 2014, стр. 109,110,114,115.

кривичног дела се састоји у томе што принуђени сам чини нешто на штету своје или туђе имовине. Предвиђена казна затвора за ово кривично дело је од једне до осам година.

Тежи облик овог кривичног дела постоји ако кривичним делом прибављена противправна имовинска корист прелази износ од четири стотине педесет хиљада динара. Казна за овај облик је затвор од две до десте година.

Други тежи облик овог дела постоји ако је изнудом прибављена противправна имовинска корист која прелази износ од милион и пет стотина хиљада динара. За овај облик изнуде прописана је казна затвора од три до дванаест година.

Трећи тежи облик овог кривичног дела постоји ако се извршилац бави вршењем овог кривичног дела или ако је кривично дело извршено од стране групе. Казна затвора за овај облик је од пет до петнаест година.

Најтежи облик овог кривичног дела представља извршење изнуде од стране организоване криминалне групе. Предвиђена казна затвора је најмање пет година.

Сви облици овог кривичног дела врше се са умишљајем, а поред тога, потребно је да код учиниоца постоји и намера прибављања противправне имовинске користи.¹⁷

Један од облика изнуде јесте и рекет. Рекеташи су групе које, уз примену или претњу примене физичког или оружаног насиља према лицима, члановима њихових породица или њиховој имовини, (најчешће) периодично изнуђују новац или друге вредности у замену за заштиту њихове безбедности или пословања.

Криминалне организације које спроводе рекет нуде разне видове заштите, као што су:

- неометано обављање послова;
- елиминација конкуренције;
- заштита од напада других криминалних организација;
- спречавање “услуга заштите” неке друге криминалне организације;
- заштита од неких других видова угрожавања индивидуалним или групним деловањем;

¹⁷ Ђорђе Ђорђевић, *Кривично право- посебни део*, Криминалистичко- полицијска академија, Београд, 2011, стр. 106,107.

Тај вид организованог криминалног деловања састоји се у томе што криминална организација нуди “услуге заштите” одређеном лицу и одређује му суму новца коју мора да плати за наводно учињене услуге, које су пропраћене озбиљном претњом, а некада и силом, уколико такво лице одбије или намерава да одбије понуђене услуге криминалне организације.

Криминалне организације које нуде “услуге заштите” могу у својим захтевима да иду још даље и траже свој део у привређивању и заради, чиме се појављују као сувласници над том имовином. Ово је један од модус инфилтрације организованог криминала у легалне економске токове. Рекет се најчешће наплаћује у “девизном кешу”, ређе у скупоценим стварима и роби.¹⁸

5.5. Уцена

Уцена је кривично дело које се састоји у принуђивању другог лица претњом да ће се против њега или њему блиског лица открити нешто што би шкодило његовој части или угледу, да нешто учини или не учини на штету своје или туђе имовине, а у намери да извршилац овог дела тиме прибави себи или другоме противправну имовинску корист. Ово кривично дело је предвиђено чланом 215 КЗ.

Радња овог кривичног дела састоји се у принуди другог. То принуђивање врши се претњом, али у овом случају не сваком претњом, већ само претњом пасивном субјекту овог кривичног дела да ће се против њега или њему блиског лица изнети нешто што може шкодити части или угледу тог лица. Чињенице чијим се изношењем прети треба да су такве да се њиховим изношењем може нашкодити части или угледу лица коме се прети или њему блиског лица.

Претња треба да је учињена у намери да извршилац кривичног дела принуди пасивног субјекта да нешто учини или не учини на штету своје или туђе имовине. Кривично дело је свршено чим је упућена таква претња, а за постојање основног облика овог кривичног дела није релевантно да ли је извршилац у остваривању

¹⁸ Горан Бошковић, *Организовани криминал*, Криминалистичко- полицијска академија, Београд, 2014, стр. 107,108.

своје намере и успео.

Тежи облик овог кривичног дела постоји ако је кривичним делом прибављена противправна имовинска корист која прелази изност од четири стотине педесет хиљада динара.

Други тежи облик овог кривичног дела постоји ако је уценом прибављена имовинска корист која прелази износ од милион и пет стотина хиљада динара.

Трећи тежи облик овог кривичног дела постоји ако се извршилац бави вршењем овог кривичног дела или ако је ово дело извршено од стране групе.

Најтежи облик уцене постоји ако је извршена од стране организоване криминалне групе.

Сви облици овог кривичног дела врше се са умишљајем, а поред тога, потребно је да код учиниоца постоји и намера прибављања противправне имовинске користи. Казна затвора за ово кривично дело је затвор од шест месеци до пет година, док је за најтежи облик предвиђена казна затвора најмање пет година.¹⁹

6. Кривична дела против здравља људи

Кривична дела из ове групе имају као свој заштитни објект здравље људи које је нужна компонента заштите права на живот које је као основно људско право прокламовано свим значајнијим међународним актима о људским правима, а које је утврђено и нашим Уставом. Ова кривична дела односе се на различите видове повреде или угрожавања здравља људи тако да се односе на заштиту здравља људи уопште, али исто тако могу се односити и на заштиту здравља појединаца у конкретном случају.²⁰

¹⁹ Ђорђе Ђорђевић, *Кривично право- посебни део*, Криминалистичко- полицијска академија, Београд, 2011, стр. 107,108.

²⁰ Ђорђе Ђорђевић, *Кривично право- посебни део*, Криминалистичко- полицијска академија, Београд, 2011, стр. 137.

6.1. Неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога

Кривични законик Републике Србије је у члану 246. Предвидео кривично дело неовлашћена производња и промет опојних дрога које се састоји у : 1) неовлашћеној производњи; 2) прерађивању; 3) продаји; 4) нуђењу на продају; 5) куповини ради продаје или у 6) неовлашћеном држању; 7) преношењу; 8) посредовању у продаји или куповини, или у 9) стављању у промет, супстанци или препаратима који су проглашени за опојне дроге.

Појам опојне дроге је одређен чланом 112. став 15 КЗ према коме се опојним дрогама сматрају супстанце и препарати који су прописима заснованим на закону проглашени за опојне дроге. Према Закону о производњи и промету опојних дрога, за опојне дроге сматрају се супстанце природног или синтетичког порекла чијом употребом могу да се створе стања зависности код оних који их користе као и да код њих изазову оштећења здравља, а исто тако и да угрозе интегритет њихових корисника у физичком, психичком и социјалном смислу. Поред тога, опојним дрогама се сматрају и психотропне супстанце.

Ово кривично дело се може извршити предузимањем сваке од наведених радњи, али у сваком случају оне морају бити извршене неовлашћено, тј. супротно Закону о производњи и промету опојних дрога и другим одговарајућим прописима.

Други облик овог кривичног дела се састоји у узгајању мака, психоактивне конопље, или неке друге биљке од које се добијају опојне дроге, или која у себи садржи материје које представљају опојну дрогу.

Тежи облик овог кривичног дела постоји ако је први облик овог кривичног дела извршен од стране групе која се удружила за вршење ових или других кривичних дела, или ако је учинилац овог дела организовао мрежу препродаваца или посредника, а још тежи облик ако је извршен од стране организоване криминалне групе.

Сви облици овог кривичног дела врше се само са умишљајем.

Казна прописана за основни облик овог дела је затвор од три до дванаест година, а за други облик од шест месеци до пет година. За тежи облик је казна затвора од пет до петнаест година, а за најтежи облик најмање десет година.

Код свих облика овог кривичног дела, опојне дроге и средства за њихову производњу или прераду обавезно се одузимају као мера безбедности из члана 87. КЗ.²¹

Криминалне активности у вези са злоупотребом опојних дрога могу се класификовати у две велике групе. У прву групу спада тзв. *Наркокриминал*, односно криминалне појаве производње, прераде, кријумчарења, транспортовања и продаје опојних дрога, што представља кажњиве радње за које је предвиђена затворска казна. У другу групу спада тзв. *Криминал наркомана*, односно криминалне појаве које чине наркомани како би дошли до наркотичких средстава.

Најтежи облици криминалног деловања манифестују се као *организовани наркокриминал*, који је често повезан са другим безбедносним проблемима, нпр., с незаконитим набављањем и дистрибуцијом оружја, тероризмом, оружаном побунама, трговином људима, кријумчарењем миграната и слично.²²

Наркокриминал, који обухвата илегалне делатности производње, прераде и промета опојних дрога, данас се сматрају једним од најопаснијих и друштвено најштетнијих. Ову врсту криминала прати специфичност трагова и индиција, прикривеност деловања, велика динамичност, константно јављање нових појавних облика, интернационализација, разни облици камуфлаже везаних за транспорт дрога, спремност произвођача кријумчара и трговаца на преузимање ризика од откривања, јаке организације трговаца и кријумчара дрога, итд.

Једна од основних карактеристика наркокриминала јесте његова *прикривеност* односно високо изражена конспиративност испољавања.

На основу више индикатора може се са сигурношћу констатовати да незаконите делатности у вези са опојним дрогама ретко представљају спонтану активност појединца. Ова кривична дела најчешће се реализују од стране многољудних организација, пирамидалне или мрежне структуре. Откривање и доказивање илегалних делатности таквих организација веома је тешко због јаког осећања солидарности међу члановима групе и правила строгог кажњавања сваког ко није у служби њеног очувања.

²¹ Ђорђе Ђорђевић, *Кривично право- посебни део*, Криминалистичко- полицијска академија, Београд, 2011, 140,141.

²² Горан Бошковић, *Организовани криминал*, Криминалистичко- полицијска академија, Београд, 2014, стр. 85.

Криминал незаконите производње и промета наркотика, у највећем свом обиму има само један мотив вршења-*новац*. Његови учиниоци долазе до огромних финансијских средстава, чији су коначни *донатори* управо сами зависници-наркомани.²³

Многе криминалне групе специјализоване су за незакониту производњу и дистрибуцију одређене врсте дроге, а има и оних група које тргују с неколико различитих врста дрога. Истовремено, многе од њих не ограничавају своје активности само на наркокриминал, већ кријумчаре аутомобиле, људе, оружје, баве се изнудама, разбојништвима и сличним незаконитим активностима. Групе су најчешће хомогене и кохезивне, и организоване према етничком критеријуму, на присним односима. Ређи су, али евидентни, фамилијарни критеријуми за организовање наркогрупа. Поред мањег броја великих група, највећи број криминалних група има од четири до десет чланова које предводе по један или два искуснија припадника. Приметна је унутрашња дисциплина с поделом задатака. Илегалне активности су често покривене легалним пословима као што је угоститељство (кафићи и ресторани). Наркогрупе сарађују са појединцима који имају завидна знања из области хемије и фармације, инжињерима који им инсталирају различиту опрему, искусним морепловцима за транспорт дроге преко водених површина, финансијским саветницима, адвокатима и рачуновођама који управљају токовима “прљавог” новца.

Србија се налази на средини “Балканске руте”- пута између великих произвођача (Западне Европе). Србија је углавном транзитна земља за међународно кријумчарење дрога (првенствено хероина, кокаина, марихуане и других синтетичких дрога). Њена територија позиционирана је у центру шверцерких путева дуж Балкана. Хероин се шверцује из Турске преко Бугарске у Србију, а затим даље ка земљама западне Европе. Кокаин обично долази из Јужне Америке у Србију преко Шпаније, Италије, Грчке, док је порекло синтетичких наркотика првенствено из Холандије. Логично је да део дроге, на свом путу од произвођача до потрошача, остане на територији наше земље. Приметно је и повећање броја

²³ Дарко Маринковић, Оливер Лајић, *Криминалистичка методика*, Криминалистичко- полицијска академија, Београд, 2012, стр. 216-218.

лабораторија за производњу синтетичких дрога унутар Србије. С обзиром на то да се у последњих неколико деценија у Србији нагло повећао број конзумента дрога, наркокриминал и наркоманија се морају схватити и као озбиљна безбедносна претња по здравље појединца, стабилност породице и безбедност нашег друштва и државе.²⁴

7. Кривична дела против слободе и права човека и грађанина

Кривична дела против слободе и права човека и грађанина односе се на људска права и слободе који су прокламовани многим међународним актима о људским слободама и правима и која су утврђена у нашем Уставу (чл. 23- 74). Сва кривична дела из ове групе могу се извршити само са умишљајем.²⁵

7.1. Отмица

Етимолошки, реч отмица означава грабеж, хватање, насилно одузимање и одвођење. По својој природи, отмица је типичан акт насиља којим се пасивном субјекту одузима слобода кретања.²⁶

Отмица је кривично дело управљено против слободе кретања и слободе одлучивања које у себи садржи елементе противправног лишења слободе и принуде, а које је у Кривичном законик у дефинисано као одвођење или задржавање неког лица са намером да се од њега или од неког другог изнуди новац или каква друга имовинска корист, или да се то или неко друго лице принуди да нешто учини, не учини или трпи.

Ово кривично дело има две радње: *одвођење и задржавање* неког лица, што практично значи лишавање слободе кретања. Одвођењем се сматра принудно или обманом довођење отетог лица на неко (најчешће њему и другима непознато)

²⁴ Горан Бошковић, *Организовани криминал*, Криминалистичко- полицијска академија, Београд, 2014, стр.85,86.

²⁵ Ђорђе Ђорђевић, *Кривично право- посебни део*, Криминалистичко- полицијска академија, Београд, 2014, стр. 33.

²⁶ Дарко Маринковић, Оливер Лајкић, *Криминалистичка методика*, Криминалистичко- полицијска методика, Београд, 2012, стр. 57.

место, а задржавање је недозвољавање отетом лицу да се удаљи са одређеног места. Ово треба да је учињено силом, претњом или обманом.

За постојање кривичног дела отмице потребно је да је дело учињено у намери да се изнуди новац или каква друга имовинска корист од отетог лица или неког другог лица, или да се отето или неко друго лице принуди на какво чињење, нечињење или да нешто трпи. Та немера се најчешће изражава постављањем одговарајућег захтева отетом лицу или неком другом уз претњу да отето лице неће бити пуштено на слободу док се том захтеву не удовољи или да ће се отетом лицу учинити неко зло.²⁷

Кривично дело се може извршити само са умишљајем и то директним, с обзиром да се тражи постојање одређене намере.

Прописана казна затвора је од две до десет година.

Тежи облик из става 2 постоји у случајевима када се дело из става 1 врши претњом убиством или тешком телесном повредом отетом лицу. Реч је о квалификованој претњи. Прописан је затвор од три до дванаест година.

Тежи облик прописан је у ставу 3 а постоји у случају да су остварене одређене квалификаторне околности или да су наступиле одређене теже последице. То су следеће околности, односно последице:

1. Да је отето лице задржано дуже од десет дана;
2. Да је према отетом лицу поступано на свиреп начин, или му је тешко нарушено здравље;
3. Да је дело учињено према малолетном лицу или да су наступиле тешке телесне последице.

За овај облик прописана је казна затвора од три до петнаест година.

Други тежи облик постоји у случају када је наступила смрт отетог лица (став 4). Ради се о кривичном делу квалификованом тежом последицом тако да је потебан нехат учиниоца у односу на тежу последицу (члан 27). Овај облик постоји и онда када је дело учињено од стране групе. Група је, према законском значењу овог израза “најмање три лица повезаних ради трајног или повременог вршења

²⁷ Ђорђе Ђорђевић, *Кривично право- посебни део*, Криминалистичко- полицијска академија, Београд, 2011, стр. 36,37.

кривичних дела која не мора да има дефинисане улоге својих чланова, континуитет чланства или развијену структуру”. Прописана казна је затвор од пет до осамнаест година.

Најтежи облик отмице који је забрањен казном затвора најмање пет година постоји онда када је она извршена од стране организоване криминалне групе (став 5). Организована криминална група је ”група од три или више лица, која постоји одређено време и делује споразумно у циљу вршења једног или више кривичних дела за која је прописана казна затвора од четири године или тежа казна, ради непосредног или посредног стицања финансијске или друге користи или ради остваривања и задржавања утицаја на привредне или друге важне структуре” (члан 112. став 35).²⁸

7.2. Принуда

Принуда представља кривично дело прдвиђено у члану 135. Кривичног законика.

Заштитни објект кривичног дела принуде јесте слобода одлучивања и слобода деловања као једно од основних права човека. Кривично дело принуде постављено је данас у многим европским кривичним законодавствима на сличан начин.²⁹

Принуда је кривично дело које се састоји у томе што извршилац силом или претњом принуди другога да нешто учини, не учини или да трпи.

Радња овог кривичног дела јесте принуђивање другог. Оно треба да је учињено силом или претњом. Сила је употреба физичке снаге према некоме да би се он принудио да нешто учини, не учини или трпи. Под силом се подразумева и употреба хипнозе или омамљујућих средстава са циљем да се неко против своје воље доведе у несвесно стање или онеспособи за отпор. Сила може бити апсолутна (неодољива) и компулзивна (која није неодољива, али која може утицати на вољу

²⁸ Зоран Стојановић, Наташа Делић, *Кривично право- посебни део*, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2014, стр.46, 47.

²⁹ Зоран Стојановић, Наташа Делић, *Кривично право- посебни део*, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2014, стр. 47.

онога према коме је употребљена). Она може бити примењена како према лицу које се принуђава, тако и према неком другом лицу. Претња је стављање у изглед неког зла чије наступање зависи од воље онога ко прети, а које ће се причинити ономе коме се прети или неком другом лицу.

Закон не одређује ближе на шта се пасивни субјект дела принуђава, па то може бити било какво чињење или нечињење или трпљење.

Ово кривично дело има три тежа облика.

Први тежи облик постоји ако је принуда извршена на свиреп начин (мучење или причињавање других патњи) или претњом убиством, тешком телесном повредом или отмицом.

Други тежи облик постоји ако је услед принуде дошло до наступања тешке телесне повреде или неке друге тешке последице.

Трећи тежи облик има два облика: ако је наступила смрт принуђеног лица или ако је принуда извршена од стране групе.

Четврти тежи облик принуде постоји ако је основи или први тежи облик извршен од стране организоване криминалне групе, под којом се подразумева група од три или више лица, релативно трајног карактера, основана ради вршења једног или више кривичних дела за која је прописана казна затвора од четити или тежа казна, с циљем стицања финансијске или друге користи.

Сви облици овог кривичног дела врше се са умишљајем и то директним, а код квалификованих облика тежа последица треба да је наступила услед нехата извршиоца. Каза за ово кривично дело је за основни облик затвор од три године, за први тежи облик је затвор од шест месеци до пет година, за други тежи облик затвор од једно до десет година, за трећи тежи облик је затвор од три до дванаест година, а за четврти од пет до петнаест година затвора.³⁰

³⁰ Ђорђе Ђорђевић, *Кривично право- посебни део*, Криминалистичко- полицијска академија, Београд, 2014, стр. 38,39.

8. Кривична дела против јавног реда и мира

Кривична дела против јавног реда и мира можемо сврстати у три уже групе.

1. Кривична дела којима се нарушава јавни ред и мир и спокојство грађана;
2. Кривична дела која су, или могу бити, припрема за вршење других кривичних дела;
3. Кривична дела у вези са недозвољеним преласком државне границе, и остала кривична дела.

У првој од наведених подгрупа ради се о изазивању панике или нереда или о насилничком понашању чиме се теже нарушавају јавни ред и мир и ремети спокојство грађана. У другу подгрупу спадају дела удруживања ради вршења кривичних дела као и дела у вези са држањем или давањем другог оружја или других средстава за извршење кривичних дела, док трећу групу сачињавају дела недозвољеног преласка државне границе и кријумчарења људи.

Сва кривична дела из ове групе може учинити свако лице, док је у погледу виности за извршење ових дела потребан умишљај.³¹

8.1. Удруживање ради вршења кривичних дела

Ово кривично дело има два основна облика: 1. организовање групе или организоване криминалне групе за вршење кривичних дела, и 2. постајање припадником такве групе или организоване криминалне групе.

Ово кривично дело се налази у члану 346. Кривичног законика. Први основни облик овог кривичног дела се састоји у организовању групе ради вршења кривичних дела. Под организовањем се подразумева оснивање групе или удружења, постављање плана његовог рада и организационо утврђивање таквог удружења. Групом се, по члану 112. став 22. КЗ, сматрају “најмање три лица повезаних ради трајног или повремениг вршења кривичних дела која не мора да има дефинисане

³¹ Ђорђе Ђорђевић, *Кривично право- посебни део*, Криминалистичко- полицијска академија, Београд, 2014, стр.219.

улоге својих чланова, континуитет чланства или развијену структуру”. Овај облик удруживања треба да има за циљ организовано вршење неодређеног, већег броја кривичних дела исте или различите врсте. Кривична дела чије је вршење циљ оваквог удруживања треба да буду она за која се по закону може изрећи казна затвора у трајању од три године или тежа казна. За постојање овог кривичног дела није потребно и да је дошло до извршења неког или више кривичних дела злочиначког удруживања и другог извршеног кривичног дела.

Други облик овог кривичног дела је постајање припадником групе за вршење кривичних дела.

Тежи облик овог кривичног дела постоји ако је учинилац организовао организовану криминалну групу или постао припадник организоване криминалне групе. Под *организованом криминалном групом*, по члану 112. став 35. КЗ, подразумева се “група од три или више лица, која постоји одређено време и делује споразумно у циљу вршења једног или више кривичних дела за која је прописана казна затвора од четири година или тежа казна, ради непосредног или посредног стицања финансијске или друге користи”.

Најтежи облик овог кривичног дела постоји ако се неки од основних облика односи на групу или организовану криминалну групу која има за циљ вршење кривичних дела за које се може изрећи казна затвора од двадесет година или затвор од тридесет до четрдесет година.

Извршилац овог кривичног дела може бити организатор или припадник удружења ради вршења кривичних дела, а то може бити свако лице.

Сви облици овог кривичног дела могу се извршити само са умишљајем.

Казна прописана за први основни облик овог кривичног дела је затвор од шест месеци до пет година, а за други облик затвор од три месеца до три године. За тежи облик казна затвора је за организатора организоване криминалне групе затвор од једне до осам година, а за припаднике организоване криминалне групе затвор од шест месеци до пет година. За најтежи облик дела организатор ће бити кажњен затвором најмање десет година или затвором од тридесет до четрдесет година, а припадник затвором од шест месеци до пет година.

У вези са кажњавањем за ово кривично дело, Кривични закоником је

предвиђено да се организатор групе или организоване криминалне групе, ако откривањем групе или организоване криминалне групе или на други начин спречи извршење кривичних дела ради чијег вршења је удружење основано, кажњава се затвором до три године, а може бити и ослобођен од казне. Уколико припадник групе или организоване криминалне групе открије удружење пре него што је у његовом саставу или за њега извршио неко од кривичних дела ради чијег је извршења и основано, он ће се казнити новчаном казном или затвором до једне године.³²

8.2. Недозвољен прелаз границе и кријумчарење људи

Ово кривично дело је одређено чланом 350. Кривичног законика Републике Србије. Под овим кривичним делом се подразумевају два кривична дела повезана са недозвољеним преласком државне границе. Први облик овог дела јесте недозвољен прелаз или покушај прелаза државне границе. Прелаз границе код овог кривичног дела може бити у оба правца, тј. из Србије у неку другу државу или из неке државе у Србију. Ово дело је тако формулисано да има две радње: прелазак границе и покушај преласка границе, што се у свим случајевима врши истим радњама и на исте начине. Начин преласка или покушај преласка може бити коришћењем неког првозног средства, пешице, препливавањем, сакривањем у неки простор који прелази границу (бродски товар, контејнерска пошиљка и др.).

Да би прелазак или покушај преласка представљао ово кривично дело потребно је да је у питању недозвољен прелазак тј. потребно је да извршилац нема потребна документа (пасош, виза) која су потребна за дозвољен прелазак. Поред тога, потребно је и да је извршилац био наоружан или да је употребио насиље.

Други облик овог дела састоји се у омогућавању другоме једне од следећих ствари:

³² Ђорђе Ђорђевић, *Кривично право- посебни део*, Криминалистичко- полицијска академија, Београд, 2014, стр. 225,226.

1. Недозвољен прелазак државне границе Србије;
2. Недозвољен боравак у Србији;
3. Недозвољен транзит кроз Србију.

Све ово треба да је омогућено лицу које није држављанин Србије. Поред тога, потребно је да извршилац овог кривичног дела то учини у намери да себи или другоме прибави какву корист. Овај облик дела има и свој тежи вид који постоји ако је омогућавање другоме недозвољеног преласка границе, недозвољеног боравака у Србији или недозвољеног транзита кроз Србију учињено: 1) од стране групе, 2) злоупотребом службеног положаја, 3) на начин којим се угоржава живот и здравље лица коме се омогућава прелазак, боравак или транзит, и 4) ако је кријумчарен већи број људи.

Још тежи облик овог кривичног дела постоји ако је други облик учињен од стране организоване криминалне групе.

Сви облици овог кривичног дела врше се само са умишљајем.

Казна прописана за основни облик овог дела је затвор од једне године, за други основни облик је затвор од шест месеци до пет година, за тежи облик другог основног облика је затвор од једне до десет година, а за најтежи је затвор од три до дванаест година.³³

Кријумчарење миграната је једна од основних активности организованих криминалних група. Оно је повезано са илегалним миграцијама за које се опредељује становништво сиромашних земаља. Најчешће заведени причама о добро плаћеном раду “на црно” у баровима, ноћним клубовима, обављању кућних послова и чувању деце, и обесхрабрани рестриктивним режимом, потенцијални мигранти се обраћају за помоћ у вези са уласком у жељену земљу члановима организованих криминалних група, који ће их прокријумчарити илегалним каналима. Наша земља је због свог географског положаја и међународних саобраћајница одувек била захвално међународно тржиште организованог криминала. Истовремено, наша земља постаје све више подручје транзита, али и

³³ Ђорђе Ђорђевић, *Кривично право- посебни део*, Криминалистичко- полицијска академија, Београд, 2014, стр. 228,229.

порекла кријумчарених миграната, односно значајан *имиграциони резервоар*.

Кријумчарање миграната преко званичног граничног прелаза није ретка појава. Кријумчари најчешће поседују уредна документа неопходна за прелазак државне границе, што не важи за кријумчарене мигранте. Организоване илегалне миграције одлукује организован приступ регрутовању, транспортовању, прихвату и експлоатацији илегалних миграната у земљи дестинације. Најчешће их реализују организована криминална група, уз ослањање на помоћ корумпираних јавних службеника.

Припадници организованих кријумчарских група називају се *кријумчари миграната*, односно *кријумчари људи*. Деле се на локалне иницијаторе који повезују илегалне мигранте са кријумчарима и организују њихов одлазак до места с којих ће бити преведени преко државне границе, благајнике од поверења који посредују у новчаним трансакцијама између илегалних миграната и кријумчара; водиче који познају места на којима се државна граница може прећи неопажено; локалне транзитне кријумчаре који транспортују мигранте од места илегалног уласка у земљу до места одакле ће се организовати илегални прелазак границе са следећом државом; посреднике који преузимају мигранте из места организовања илегалног преласка границе и воде их до следећег превозника који ће их копном, морем или ваздухом транспортовати до крајње дестинације.³⁴

9. Кривична дела против човечности и других добара заштићених међународним правом

Кривична дела против човечности и других добара заштићених међународним правом имају заједничку карактеристику, а то је да представљају тешке повреде норми међународног права и то пре свега међународног ратног и хуманитарног права. Те повреде су забрањене и одговарајућим међународним конвенцијама.

³⁴ Организовани криминал, Горан Бошковић, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2014, стр. 101,103.

Најважнија међународна акта која предвиђају обавезу инкриминисања тешких повреда међународног хуманитарног права јесу четири женевске конвенције из 1949. године и два допунска протокола уз те конвенције из 1977. године, као и Конвенција о спречавању и кажњавању злочина геноцида из 1948. Године.³⁵

Сва кривична дела из ове групе врше се само са умишљајем, изузев кривичног дела неспречавања вршења кривичних дела проив човечности и других добара заштићених међународним правом.

Кривична дела из ове групе према уже узетом њиховом заштитном објекту могу се поделити на четири групе: 1) кривична дела против човечности; 2) ратне злочине; 3) кривична дела против мира; 4) општа кривична дела против човечности и других добара заштићених међународним правом.³⁶

9.1. Трговина људима

Кривично дело трговина људима утврђено је чланом 388 КЗ. Кривично дело се састоји у врбовању, пребацивању, предаји, продаји, куповини, посредовању у продаји, сакривању или држању другог лица, а с циљем експлоатације његовог рада, принудног рада, вршења кривичних дела, проституције или друге врсте сексуалне експлоатације, просјачења, употребе у порнографске сврхе, успостављања ропског или њему сличног односа, ради одузимања дела тела ради пресађивања или ради коришћења у оружаним сукобима.

Кривично дело треба да је учињено употребом силе или претње, довођењем у заблуду или одржавањем у заблуди, злоупотребом овлашћења, поверења, односа зависности, тешких прилика другог, задржавањем личних исправа или давањем или примањем новца или друге користи.

Ово дело има три тежа облика:

1. Ако је дело учињено према малолетном лицу;

³⁵ Зоран Сојановићвић, Наташа Делић, *Кривично право- посебни део*, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2014, стр. 357.

³⁶ Ђорђе Ђорђевић, *Кривично право- посебни део*, Криминалистичко- полицијска академија, Београд, 2014, стр. 254

2. Ако је услед дела наступила тешка телесна повреда ;
3. Ако је услед дела наступила смрт једног или више лица.

Први посебан облик овог кривичног дела постоји ако се учинилац бави вршењем ових кривичних дела или ако је дело извршено од стране групе.

Тежи облик овог посебног облика постоји уколико је дело извршено од стране организоване криминалне групе.

Други посебан облик постоји када учинилац зна или је могао да зна да је пасивни субјект жртва трговине људима, а искористи или омогући другоме да искористи такав положај тог лица ради његове експлоатације као код основног облика овог кривичног дела. Тежи облик овог посебног облика дела постоји ако учинилац зна или је могао да зна да се ради о малолетном лицу.

Казна прописана за основни облик овог кривичног дела је затвор од три до дванаест година. За теже облике дела казна је за први затвор најмање пет година, за други затвор од пет до петнаест година, а за трећи најмање десет година. За први посебан облик овог дела прописана је казна затвора најмање пет година, а за његов тежи вид најмање десет година. За други посебан облик казна затвора је од шест месеци до пет година, а за његов тежи облик је од једне до осам година.³⁷

Трговина људима се, после илегалне производње и промета наркотика, сматра најисплативијом криминалном делатношћу. Механизми реализације трговине људима, који се највећим делом реализују у оквиру организованог криминала, разрађени су до детаља, све са циљем максимизирања профита и минимизирања ризика од откривања и казне. Поред насиља и застрашивања, корупција је веома распрострањена као метод који олакшава трговину људима. Да би била успешна, она захтева пасивну или активну сарадњу државних чиновника (почев од службеника који издају визе, имиграционих чиновника, особља амбасада, до царинских органа, пограничне полиције, локалних полицијских службеника и других), често и заштиту политичара или особа од утицаја, као и одређене услуге из приватног сектора (путничке агенције, индустрије снабдевања храном и остало) у различитим фазама ланца трговине.

³⁷ Ђорђе Ђорђевић, *Кривично право- посебни део*, Криминалистичко- полицијска академија, Београд, 2014, стр. 257,258.

Трговина људима по правилу представља сложен процес који, са аспекта жртве, у највећем броју случајева започиње жељом да напусти своју земљу. Са аспекта извршилаца, процес трговине започиње врбовањем, онда регрутовањем у мрежу трговине људима, која је прожета вршењем разноврсних незаконитих делатности, како од стране криминалних група које реализује ове активности, тако и од стране саме жртве.

Добро организоване криминалне групе као носиоци делатности трговине људима реализују и контролишу сваку од појединих фаза процеса трговине, од регрутовања жртава до њихове експлоатације. У свом саставу имају подгрупе или појединце који су задужени за конкретне послове и који су упућени једни на друге, попут регрутовања жртава, обезбеђења или израде путних и идентификационих докумената, транспорт жртава, прихвата жртава и организовање експлоататорског односа, итд. Поступање са самим жртвама је без било каквих емоција, они се једноставно третирају као *роба* из које се треба извући максимална корист. Саме групе често оснивају и управљају борделима, агенцијама за пословну пратњу и другим формама проституисања, у једној или већем броју земаља.³⁸ Непосредна жртва трговине људима јесте људско биће чији је профил немогуће прецизно дефинисати, јер то биће може бити дете, жена и мушкарац. Посредна жртва трговине људима је држава која може имати један од следећих статуса: држава порекла, држава транзита и држава експлоатације.³⁹

10. Регулисање организованог криминала у земљама региона

Подручје организованог криминала је у последњих неколико година пробудило велико интересовање у криминолошкој, кривичноправној, кривично- процесној и криминалистичкој теорији свих држава савременог света.

Како у Србији, тако и у земљама региона, попут Босне и Херцеговине, Словеније, Црне Горе, Хрватске итд., борба против организованог криминала је у зачецима те се може претпоставити да ће се у оквиру постојећег система као и

³⁸ Дарко Маринковић, Оливер Лајић, *Криминалистичка методика*, Криминалистичко- полицијска академија, Београд, 2012, стр. 281-283.

³⁹ Горан Бошковић, *Организовани криминал*, Криминалистичко- полицијска академија, Београд, 2014, стр. 148.

увођењем нових законских одредби повећати ефикасност органа кривичног гоњења и правосуђа у борби против овог феномена.

У **Словенији** се по Закону о државном тужитељству у организовани криминал убрајају службено гоњива кривична дела учињена у оквиру организованог криминалног удружења са унутрашњим правилима понашања, које делује на подухватнички начин и при томе примењује насиље, корупцију са намером стицања имовинске користи или друштвене моћи.

Да би се говорило о организованом криминалу у Словенији потребно је да буду испуњени стални и променљиви критеријуми. У сталне спадају: удружење макар три особе које делују у дужем или краћем временском периоду, чињење службено дефинисаних кривичних дела, а циљ је имовинска корист. У променљиве спадају: унутрашња правила понашања, примена силе и/или корупције, утицање на медије, привреду, државну управу, политику, итд.

У погледу сузбијања организованог криминала **Хрватска** је скоро у потпуности ускладила кривично материјално и процесно законодавство са Европском унијом. Законодавни оквир у Хрватској чине: Кривични закон, Закон о кривичном поступку, Закон о Уреду за сузбијање корупције и организираног криминала, Закон о заштити сведока, Закон о спречавању прања новца и Закон о међународној правној помоћи у кривичним стварима. У члану 333 Кривичног закона инкриминисано је удруживање ради чињења кривичних дела, дакле припадност групи или злочиначкој организацији које су створене ради злочиначког деловања. Таква и слична криминална делатност, која се сматра зоном интереса носилаца организованог криминала, у Кривичном закону Републике Хрватске дефинисана је у општем делу у члану 89, став 23, у којем се само назначава да је злочиначка организација темељ појма организованог криминала.

Законом о измјенама и допунама Кривичног закона Републике Хрватске редефинисан је појам злочиначке организације . “ Под *злочиначком организацијом* подразумева се структурирано удружење од најмање три особе које постоји током одређеног раздобља и дјелује са заједничким циљем извршења једнога или више кривичних дјела ради изравног или неизравног стицања финансијске или друге материјалне користи или с циљем остваривања и задржавања надзора над

појединим провредним или другим дјелатностима, а ради се о кривичним дјелима за које се може изрећи казна затвора у трајању од најмање четири године или тежа казна затвора. “ . Према измењеном ставу 23 члана 89 КЗ “*структурално удружење* је удружење које није случајно окупљено ради непосредног почињења кривичног дјела и које не треба имати формално утврђене улоге својих чланова, трајност чланства или разрађену структуру.”

У Републици Хрватској постоје два модела криминализације припадности групи или организацији са криминалним циљевима, и то: инкриминација самог удруживања или припадања групи и удруживања или припадања криминалној организацији, затим инкриминација извршења кривичног дела у оквиру групе, односно криминалне организације као тежег облика вршења дела.⁴⁰

Дела организованог криминала обрађена су у четири кривична закона у **Босни и Херцеговини**. Пре свега, дефинисана су Кривичним законом Босне и Херцеговине. Овај кривични закон познаје кривично дело организовани криминал, а поред кривичног дела организованог криминала, законом су инкриминисане и радње договора, припремања и удруживања, као облици саучесништва, односно као претходни стадијуми у извршењу организованог криминала.

Организовани криминал као кривично дело познају и третирају и ентитетски кривични закони. Тако Кривични закон Федерације БиХ дефинише да су то(Кривична дела против правосуђа), која обухватају кривична дела: члан 338- Договор за учињење кривичног дјела, члан 339- Припремање кривичних дјела, члан 340- Удруживање ради чињења кривичних дјела, члан 341- Учествовање у групи која учини кривично дјело, члан 342- Злочиначка организација.

У другом ентитету, ова дела су инкриминисана у Кривичном закону Републике Српске, и то (Кривична дела против јавног реда и мира), која обухватају кривична дела: члан 383- Злочиначко удружење, члан 383а- Организовани криминал, члан 384- Договор за извршење кривичног дјела.

Дела организованог криминала инкриминисана су и у Кривичном закону Брчко

⁴⁰ http://www.civitas.rs/05/article/pdf/Civitas05_article04.pdf

Дистрикта. Ту спадају: Кривична дела против правосуђа: члан 332- Договор за учињење кривичних дјела, члан 333- Припремање кривичног дјела, члан 334- Удруживање рди почињења кривичних дјела, члан 335- Судјеловање у групи људи која почини кривично дјело и члан 336- Злочиначка организација.

Ради ефикасијег спровођења мера за борбу против организованог криминала, у последњих осам година, Вијеће министара Босне и Херцеговине је усвојило три стратегије за борбу против организованог криминала:

1. Стратегија за борбу против организованог криминала и корупције(период 2006. до 2009.);

2. Стратегија Босне и Херцеговине за борбу против организованог криминала(период 2009. до 2012.) ;

3. Стратегија за борбу против организованог криминала у Босни и Херцеговини (период 2014. до 2016.).

Према Кривичном закону Босне и Херцеговине група за организовани криминал дефинисана је као организована група људи од најмање три лица, која постоји неко време делујући у циљу чињења једног или више кривичних дела за која се по закону може изрећи казна затвора од три године или тежа.

Кривични закон Босне и Херцеговине посебно дефинише и кривично дело „организовани криминал“, у члану 250. на следећи начин:

(1) Ко учини кривично дело прописано законом Босне и Херцеговине као припадник групе за организовани криминал, ако за поједино кривично дело није прописана тежа казна, казниће се казном затвора најмање три године.

(2) Ко као припадник групе за организовани криминал учини кривично дело прописано законом Босне и Херцеговине за које се може изрећи казна затвора три године или тежа казна, ако за поједино кривично дело није прописана тежа казна, казниће се казном затвора најмање пет година.

(3) Ко организује или било како руководи групом за организовани криминал која заједничким деловањем учини или покуша кривично дело прописано законом Босне и Херцеговине, казниће се казном затвора најмање десет година или дуготрајним затвором.

(4) Ко постане припадник групе за организовани криминал која заједничким

деловањем учини или покуша кривично дело прописано законом Босне и Херцеговине, ако за поједино кривично дело није прописана тежа казна, казниће се казном затвора најмање једну годину.

(5) Припадник групе за организовани криминал из става 1. до 4. овог члана који открије ту групу, може се ослободити од казне.⁴¹

Под *организованим криминалом* према Кривичном законiku **Црне Горе** подразумева се вршење кривичних дела за које се по закону може изрећи казна затвора од четири године или тежа казна од стране криминалне организације. Под *криминалном организацијом* Кривични законик подразумева организацију коју чине три или више лица чији је циљ вршење кривичних дела ради стицања незаконите добити или моћи уколико су испуњена најмање три од следећих услова:

1) да је сваки члан криминалне организације имао унапред одређени или очигледно одредиви задатак или улогу;

2) да је деловање криминалне организације планирано на дужи време или за неограничени временски период;

3) да се деловање криминалне организације заснива на примени одређених правила унутрашње контроле и дисциплине чланова;

4) да се деловање криминалне организације планира и спроводи у међународним размерама;

5) да се у деловању криминалне организације примењује насиље или застрашивање или да постоји спремност за њихову примену;

6) да се у деловању криминалне организације користе привредне или пословне структуре;

7) да се у деловању криминалне организације користи прање новца или незаконито стечене добити или

8) да постоји утицај криминалне организације или њеног дела на политичку власт, средства јавног информисања, законодавну, извршну или судску власт или на друге важне друштвене или економске чиниоце.

Нека од најзначајнијих кривичних дела организованог криминала у Црној Гори

⁴¹ http://css.ba/wp-content/uploads/2011/06/OrganizKrim_BHS.pdf

су: Отмица (члан 164 КЗ); принуда (члан 165 КЗ); изнуда (члан 250 КЗ); уцена (члан 251 КЗ); кријумчарење културних добара (члан 253 Б КЗ); неовлашћена производња, држање и стављање у промет опојних дрога (члан 300 КЗ); криминално удруживање (члан 401 КЗ); недозвољен прелаз државне границе и кријумчарење људи (члан 405 КЗ); трговина људима (члан 444 КЗ); трговина децом ради усвојења (члан 445 КЗ).⁴²

11. Закључак

Организовани криминал у данашње време доживео је толику експанзију да представља највећи проблем у многим друштвима и државама, наравно, и међународни проблем. Према томе, у пракси је на делу константна друштвена акција на сузбијању организованог криминала која је испреплитана са напорима законодавне и судске власти. Међутим, постигнути резултати, колико год да су импресивни, ретко кад означавају потпуну отклоњеност ове опасности. Штавише, доскора је у појединим друштвима била присутна дилема да ли у њима постоји организовани криминал. У таквим околностима организовани криминал је ескалирао до нивоа који представља главну претњу политичкој стабилности и привредном развоју многих држава. Наиме, вишегодишње испољавање и ескалацији организованог криминала у многим областима друштвеног живота урушили су правни систем и допринели максималном угрожавању привредних и политичких институција. У условима пак дестабилизованости државе организовани криминал још агресивније напада и разара државу и друштво.⁴³ Једна веома важна превентивна мера, коју је наше законодавство увело, а у многим земљама то је већ међународно прихваћени стандард, јесте одузимање имовине стечене криминалом. Одузимање незаконитог прихода стеченог извршењем кривичних дела има за циљ да обесмисли мотиве за бављење криминалом и корупцијом. Имовинска корист, односно користољубиви мотив, разлог је вршења већине кривичних дела.

⁴² <http://www.wipo.int/edocs/lexdocs/laws/sr/me/me027sr.pdf>

⁴³ Милан Мијалковски, *Тероризам и организовани криминал*, Факултет безбедности, Београд, 2010, стр. 116.

Истовремено, овом мером спречило би се убацивање нелегално стечених прихода од криминала и корупције у легалне робно-новчане привредне токове. Тиме се и ускраћује финансирање вршења будућих кривичних дела. Ова мера усмерена је ка врху пирамиде сваке организоване криминалне групе, али и према свима који својим коруптивним понашањем подржавају и омогућавају организовани криминалитет. Таква мера подржава владавину права у свакој држави и остварење моралног принципа да нико не може да задржи корист стечену вршењем кривичних дела.⁴⁴

⁴⁴ http://www.odbrana.mod.gov.rs/odbrana-stari/vojni_casopisi/arhiva/VD_2016-7/68-2016-7-08-Djukic.pdf

Литература:

1. Саша В. Мијалковски, *Национална безбедност*, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2011.
2. Горан Бошковић, *Организовани криминал*, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2014.
3. Зоран Стојановић, Наташа Делић, *Кривично право- посебни део*, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2014.
4. Ђорђе Ђорђевић, *Кривично право- посебни део*, Криминалистичко- полицијска академија, Београд, 2011.
5. Милан Мијалковски, *Тероризам и организовани криминал*, Факултет безбедности, Београд, 2010.
6. Дарко Маринковић, Оливер Лајић, *Криминалистичка методика*, Криминалистичко- полицијска академија, Београд, 2012.
7. Љубомир Стајић, *Основи система безбедности*, Правни факултет у Новом Саду, Нови Сад, 2011.
8. http://www.odbrana.mod.gov.rs/odbrana-stari/vojni_casopisi/arhiva/VD_2016-7/68-2016-7-08-Djukic.pdf,
9. http://www.civitas.rs/05/article/pdf/Civitas05_article04.pdf
10. http://css.ba/wp-content/uploads/2011/06/OrganizKrim_BHS.pdf
11. <http://www.wipo.int/edocs/lexdocs/laws/sr/me/me027sr.pdf>